

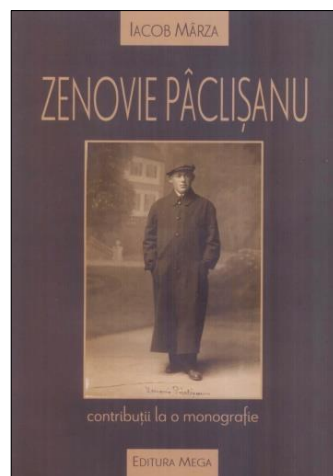
Nivelul la care au lucrat cei doi, Juan Andrés și Imre Dániel, este însă cu totul diferit. Primul a lăsat în urma sa o bogată operă, bucurându-se de recunoaștere prin lucrările scrise. În schimb, Imre Dániel a îndeplinit doar cerințele ierarhului său și nu a lăsat posterității lucrări științifice proprii. Deși diferențele dintre cei doi sunt mari, scrisorile lui Juan Andrés și *Diarium itineris Italici* a lui Dániel au o structură asemănătoare, aducând în prim-plan societatea italiană de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, cu cele mai interesante evenimente trăite pe parcursul șederii lor în Italia. Deschiderea către public a bibliotecilor și arhivelor din Peninsula în epoca iluministă a permis și altor învățați europeni - Friedrich Münter (1761-1830), Jakob Georg Christian Adler (1756-1834) ș.a. - să-i informeze pe cei de acasă, comanditari sau nu ai unor jurnale sau lucrări, asupra bogățiilor culturale ale Italiei.

Andreea MÂRZA*

Atitudine și profesionalism: Iacob Mârza despre Zenovie Pâclișanu

La nivel senzitiv, prezentarea cărții Iacob Mârza, *Zenovie Pâclișanu. Contribuții la o monografie* (ediție de Radu Mârza, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2017, 327 p., inclusiv indice de persoane și locuri) este o călătorie într-o rană. Primul motiv al acestei senzații este dat de faptul că mi-am imaginat de multe ori lansarea acestei monografii, dar am crezut de fiecare dată că voi vorbi în prezența profesorului Iacob Mârza despre lucrarea publicată, probabil tot la Editura Mega, dedicată istoricului Zenovie Pâclișanu. Am sperat mereu că voi avea ocazia să subliniez contribuția adusă istoriei istoriografiei românești a secolului al XX-lea prin această carte și nu voi fi pusă în situația de a vorbi despre istoricul Iacob Mârza, în lipsa lui. Voi încerca, prin urmare, să prezint cartea care stă în fața cititorului și să ajut lectorul să înțeleagă de ce trebuia ea publicată, dincolo, desigur, de motivațiile personale, sentimentale, emoționale ale familiei. Ce contribuție aduce lucrarea în istoriografia subiectului, cu informații strânse de autor discret și tenace, timp de mai bine de două decenii, și care ar fi fost păcat să nu fie valorificate, să se piardă.

Am discutat de zeci, poate de sute de ori cu Iacob Mârza despre „Zeno”, cum își alinta subiectul, și despre lumea și vremurile sub care preotul greco-catolic a trăit. Îmi amintesc cum mi-a pus în vedere să citesc *Istoria Bisericii Române Unite*, apărută în revista *Perspective*, chiar din primii ani ai studenției mele, când, sub coordonarea profesorului, mă străduiam să descifrez istoria Bisericii Române Unite și mă apropiam de „Petrică” al meu ... Și asta, cu atât mai mult cu cât profesorul avea acel

* Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, România; e-mail: dejka78@yahoo.com.

har inconfundabil de a-i face pe colaboratorii domniei sale, mai mult sau mai puțin tineri, să plece de la întâlnirea cu dumnealui convinși că discuția, părerea colegului mai mult sau mai puțin inițiat în tainele zeiței Clio, cum îi plăcea să repete, contează și că opinia sa va fi inclusă, topită în discursul istoric al magistrului.

Remarc în concepția istoricului Mârza eleganța unui ins unicat, el rămânând în amintirea mea un iscoditor, un căutător. Avea ADN-ul unui istoric, adică o curiozitate inconfundabilă, datorită căreia mirosea temele virgine, neumblate. Zenovie Pâclișanu este exemplul discutat azi și nu pentru că intelectualul stins la închisoarea din Jilava era un istoric mărunț, cum ar fi tentați să se grăbească unii să afirme. Ci dimpotrivă, pentru că a fost un subiect ce nu se dezvăluie ușor exegetului, după cum se vedea în bibliografia tot mai bogată dedicată istoriei istoriografiei românești din ultimii 25 de ani.

Prin urmare, al doilea motiv al tristeții care mă apasă este constatarea paradoxală că istoricul greco-catolic nu este nici măcar enunțat în exegeza scrisului istoric românesc al secolului XX, cu excepția unor imagini reflectate în memoriile regretatului Constantin C. Giurescu despre anii petrecuți împreună la închisoarea din Sighet¹ sau a două studii sporadice², valorificate atent de Iacob Mârza, darămite cercetat sistematic, așa cum, desigur, s-ar cădea³.

Ce i-a unit pe cei doi, Zenovie/Zenobie Pâclișanu și Iacob Mârza?! Poate obârșia comună, erau copii de țărani de pe Valea Mureșului. Primul născut în 1886, în Straja, al doilea născut 60 de ani mai târziu, la Galtiu, în 1946. Ambii au urmat cursurile inferioare ale Liceului „Majláth Gusztáv” din Alba Iulia, pe care Pâclișanu le-a continuat la Gimnaziul Greco-Catolic din Blaj (1898-1906) și apoi ca bursier al Mitropoliei Române Unite din Blaj, a plecat la Budapesta unde a audiat între anii 1906 și 1910 cursurile Facultății de Teologie, în cadrul Universității Ungare Regale de Științe. Între 1910 și 1916 a fost membru al Institutului *Augustineum*, urmând cursurile Facultății de Teologie a Universității din Viena, finalizate printr-o teză de doctorat în teologie și istorie, susținută la 4 decembrie 1916, sub titlul *Relatio Rumenorum e terris coronae Sancti Stephani ad reformationem soec. XVI et XVII*, întocmită sub conducerea profesorului Cölestin Wolfsgruber, lucrare care a fost pusă în circuitul istoriografiei române abia în 2010, printr-o ediție modernă, publicată la Sibiu, la Editura Techno Media. Cartea a fost îngrijită de Andreea Mârza și Iacob Mârza, prima asigurând traducerea textului din latină în limba română, iar al doilea redactând un bogat și doct studiu introductiv dublat de note, rezumat și indice.

Așadar, Pâclișanu a avut un parcurs formativ central-european pe placul exegetului confrate de mai târziu. După epoca formării, el a revenit la Blaj, unde a fost profesor la Academia Teologică Greco-Catolică, iar între anii 1916 și 1919 a fost

¹ Giurescu 1994.

² Ghitta 1990, p. 91-96; Ghitta 2007, p. 247-255.

³ Pentru edificare, a se vedea Boia 1995; Boia 1998; Boia 1999; Boia 2011; Buculei 2000; Constantiniu 2007; Constantiniu 2010; Georgescu 2008; Hitchins 1997; Kellogg 1996; Mihalache 1999; Mihalache 2000-2001; Mihalache 2003; Mihalache 2005; Moisa 2003; Moisa 2006; Moisa 2008a; Moisa 2008b; Moisa 2012; Müller 2003; Opreș 2004; Opreș 2006; Papacostea 1996; Pavelescu, Dumitru 2007; Rad 2012; Stan 2010; Stan 2012; Stoica 2012; Vasile 2011; Velimirovici 2015; Verdery 1994; Zăinea 2006; Zub 2000.

bibliotecar la Biblioteca Arhiepiscopala. În 1918 și-a asumat misiunea de a fi secretarul Adunării Naționale de la Alba Iulia. Ulterior, la București a ocupat demnitatea de vicar general al Bisericii Române Unite cu Roma și a slujit ca preot la Biserica Sf. Vasile cel Mare, din strada Polonă.

A parcurs traseul urmat odinioară de Ioan Micu Moldovan. Dacă în 1901 papa Leon al XIII îi acorda acestuia distincția de prelat papal, în perioada interbelică, Pius al XI-lea l-a onorat pe Pâclișanu cu același ordin. Al doilea moment decisiv politic al existenței prelatului unit s-a desfășurat în anii 1946 și 1947, când a devenit membru în delegația României la Conferința de Pace de la Paris, ca expert în probleme de istorie a Transilvaniei. După arestarea episcopilor Tit Liviu Chinezu și Vasile Aftenie, Pâclișanu a fost numit vicar general mitropolitan pentru enoriașii uniți din Vechiul Regat.

După interzicerea Bisericii Române Unite, în 1949, el a fost condamnat sub acuzația de activitate clandestină religioasă greco-catolică. La 15 iunie 1950 a fost transferat la închisoarea Sighet, de unde a fost eliberat doar pentru anul 1955. Arestat din nou în 1956, a fost internat la închisoarea Jilava, unde a murit un an mai târziu, în 1957.

Un destin așadar și o operă istorică ce nu puteau fi uitate, ignorate sau neglijate. Prin urmare, ceea ce l-a preocupat pe Iacob Mârza a fost să tâlmăcească cititorului din secolul al XXI-lea cum a influențat formația intelectuală a lui Zenovie Pâclișanu opera sa istorică? Prin temele alese, prin felul în care le-a tratat, cum s-a raportat la predecesori, precum și la autorii subiectelor tratate. Acestea au fost temele predilecte ale exegezei lui Iacob Mârza în: *Aspecte ale sursologiei în Istoria Bisericii Române Unite de Zenovie Pâclișanu; Ad fontes! Apelul istoricului Zenovie Pâclișanu la Cartea Românească Veche* sau cât s-a lăsat influențat, cât s-a inspirat de la ei și ce a dezvoltat în baza surselor consultate (*Zenovie Pâclișanu și veacul Luminilor la românii ardeleni; Din istoriografia Supplex-ului: cercetările lui Zenovie Pâclișanu*) și care a fost contribuția adusă domeniului frecventat (*Zenovie Pâclișanu despre raporturile românilor cu calvinismul în veacul al XVII-lea: Reevaluări istoriografice*). Sintetic, pragmatic și esențial, direcțiile de exegeză urmărite de Iacob Mârza în evaluarea discursului istoric al înaintașului său, în ultimii 20 de ani, au fost subordonate „binomului Națiune-Biserică”.

Secțiunea intitulată de editor *Analiză istoriografică. Discurs istoric*, în pofida unor formulări cu aparentă tentă conservatoare, propune „itinerarii și soluții istoriografice” inedite pentru exegeza istoriografiei românești a secolului al XX-lea. În această parte a cărții descoperim un text nepublicat de Iacob Mârza, dar sintetic, coerent și maturat din punct de vedere exegetic (*Discurs istoric contemporan: Zenovie Pâclișanu 1886-1957*). În subtext, capitolul pledează pentru „meseria de ... istoriograf”, ca să parafrazez un studiu, publicat tot postum al celebrului Marc Bloch, *Apologie pour l'histoire ou métier d'historien*, 1949, și-l impune pe profesorul albaulian drept un fin și meticolos exeget al istoriei istoriografiei românești din secolul XX. Doar și pentru restituirea acestei părți din analiza făcută asupra operei lui Zenovie Pâclișanu și posibilitatea ca ea să fie în continuare valorificată merită și trebuie să le mulțumim editorilor (Eva, Andreea și Radu Mârza).

Un iezuit bavarez spunea despre profesorul Iacob Mârza că „aude și iarba cum crește”. Dacă, lecturând reconstituirea biografică pe care o face vieții lui

Pâclișanu, lasă cititorului impresia că a trăit în intimitatea subiectului său, Mârza te convinge de acest lucru atunci când parcurgi paginile bine cumpănite de analiză și evaluare a discursului istoric a preotului unit. Dar să dau cuvântul exegetului, care, referindu-se la monumentală lucrare *Istoria Bisericii Române Unite*, afirma: „Zenovie Pâclișanu merită să fie restituit, în acest context al valorizării științifice [...] când s-a manifestat o «vizibilă vasalitate» între direcțiile politicii comuniste și ductul istoriografic”.

Suntem în fața a 24 de studii inegale ca valoare documentară, în conținut și formă, care reflectă șantierul istoricului. Important este însă că aceste studii, în pofida repetițiilor și a redundanțelor, poate tocmai datorită lor, fixează în mintea cititorului o conștiință vie, un istoric talentat, un veritabil greco-catolic, format complex și coerent, cu o carieră parcursă temeinic, devotat Bisericii sale și un patriot autentic. Pentru toate aceste atribute Pâclișanu a plătit în temnițele de la Sighet și Jilava și a fost jertfit de comuniști, potrivit sintagmei dureroase folosită de profesorul Mârza „plata și răsplata istoriei”. Explicit, din punctul meu de vedere acesta este mesajul univoc al cărții lui Iacob Mârza.

Laura STANCIU*

Abrevieri bibliografice

Boia 1995	- Lucian Boia, <i>Mituri istorice românești</i> , București, 1995.
Boia 1998	- Lucian Boia, <i>Miturile comunismului românesc</i> , București, 1998.
Boia 1999	- Lucian Boia, <i>Mitologia științifică a comunismului</i> , București, 1999.
Boia 2011	- Lucian Boia, <i>Capcanele istoriei. Elita intelectuală românească între 1930 și 1950</i> , București, 2011.
Buculei 2000	- Toader Buculei, <i>Clio încarcerată. Mărturii și opinii privind destinul istoriografiei românești în epoca totalitarismului comunist</i> , Brăila, 2000.
Constantiniu 2007	- Florin Constantiniu, <i>De la Răutu și Roller la Mușat și Ardeleanu</i> , București, 2007.
Constantiniu 2010	- Florin Constantiniu, <i>O istorie sinceră a poporului român</i> , ediția a IV-a, București, 2010.
Georgescu 2008	- Vlad Georgescu, <i>Politică și istorie. Cazul comuniștilor români, 1944-1977</i> , București, 2008.
Ghitta 1990	- Ovidiu Ghitta, <i>Contribuția lui Zenovie Pâclișanu la istoria Maramureșului</i> , în <i>StudiaUBBH</i> , XXXV, 1990, 2, p. 91-96.
Ghitta 2007	- Ovidiu Ghitta, <i>Între oglinzi paralele: Zenovie Pâclișanu</i> , în Alina Branda, Ion Cuceu, Claudia Ursuțiu (ed.), <i>Spiritualitate și cultură europeană. Volum dedicat profesorului Ladislau Gyémánt la împlinirea vârstei de 60 de ani</i> , Cluj-Napoca, 2007, p. 247-255.
Giurescu 1994	- Constantin C. Giurescu, <i>Cinci ani și două luni în penitenciarul din Sighet</i> , București, 1994.

* Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, România; e-mail: laurastanciu@hotmail.com.

Recenzii și note de lectură

- Hitchins 1997 - Keith Hitchins, *Mit și realitate în istoriografia română*, București, 1997.
- Kellogg 1996 - Frederick Kellogg, *O istorie a istoriografiei române*, Iași, 1996.
- Mihalache 1999 - Andi Mihalache, *Ideologie și politică în istoriografia română (1948-1965)*, în *AIIX*, XXXVI, 1999, p. 45-65.
- Mihalache 2000-2001 - Andi Mihalache, *Iluminismul transilvan în istoriografia perioadei 1948-1965*, în *AUASH*, 4-5, 2000-2001, p. 197-202.
- Mihalache 2003 - Andi Mihalache, *Istorie și practici discursive în România „democrat-populară”*, București, 2003.
- Mihalache 2005 - Andi Mihalache, *Pe urmele lui Marx. Studii despre comunism și consecințele sale*, Iași, 2005.
- Moisa 2003 - Gabriel Moisa, *Istoria Transilvaniei în istoriografia românească, 1965-1989*, Cluj-Napoca, 2003.
- Moisa 2006 - Gabriel Moisa, *Direcții și tendințe în istoriografia românească, 1989-2006*, Oradea, 2006.
- Moisa 2008a - Gabriel Moisa, *Despre manipularea istoriografiei în comunism*, în Gabriel Moisa (coord.), *Studii de istoriografie românească*, Cluj-Napoca, 2008, p. 95-158.
- Moisa 2008b - Gabriel Moisa, *Istorie și politică în România comunistă*, Oradea, 2008.
- Moisa 2012 - Gabriel Moisa, *History, Ideology and Politics in Communist Romania*, Budapesta, 2012.
- Müller 2003 - Florin Müller, *Politică și istoriografie în România (1948-1964)*, Cluj-Napoca, 2003.
- Oprîș 2004 - Ioan Oprîș, *Istoricii și Securitatea*, vol. 1, București, 2004.
- Oprîș 2006 - Ioan Oprîș, *Istoricii și Securitatea*, vol. 2, București, 2006.
- Papacostea 1996 - Șerban Papacostea, *Captive Clio: Romanian Historiography under Communist Rule*, în *EHQ*, 26, 1996, p. 181-208.
- Pavelescu, Dumitru 2007 - Alina Pavelescu, Laura Dumitru, *P.C.R. și intelectualii în primii ani ai regimului Ceaușescu (1965-1972)*, București, 2007.
- Rad 2012 - Ilie Rad (coord.), *Cenzura în România*, Cluj-Napoca, 2012.
- Stan 2010 - Apostol Stan, *Istorie și politică în România comunistă*, București, 2010.
- Stan 2012 - Apostol Stan, *De veghe la scrierea istoriei (Securitatea)*, București, 2012.
- Stoica 2012 - Stan Stoica, *Istoriografia românească între imperativele ideologice și rigorile profesionale 1953-1965*, București, 2012.
- Vasile 2011 - Cristian Vasile, *Politicile culturale comuniste în timpul regimului Gheorghiu-Dej*, București, 2011.
- Velimirovici 2015 - Felician Velimirovici, *Istorie și istorici în România comunistă (1948-1989)*, Cluj-Napoca, 2015.
- Verdery 1994 - Katherine Verdery, *Compromis și rezistență. Cultura română sub Ceaușescu*, București, 1994.
- Zainea 2006 - Ion Zainea, *Cenzura istoriei, istoria cenzurată: documente (1966-1972)*, Oradea, 2006.
- Zub 2000 - Alexandru Zub, *Orizont închis. Istoriografia română sub dictatură*, Iași, 2000.

LISTA ABREVIERILOR

AAR-SI	- Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice. Academia Română. București.
ActaArchHung	- Acta Archaeologica. Academiae Scientiarum Hungaricae. Budapesta.
ActaHASH	- Acta Historica Academiae Scientiarum Hungaricae. Budapesta.
ActaMN	- Acta Musei Napocensis. Muzeul de Istorie a Transilvaniei. Cluj-Napoca.
Adevărul	- Adevărul. București.
AÉ	- Archaeologiai Értesítő a Magyar régészeti, művészt-történeti és éremtani társulat tudományos folyóirata. Budapesta.
AF	- Altorientalische Forschungen. Institut für Archäologische Wissenschaften, Abteilung Vorderasiatische Archäologie. Berna.
AH	- Archaeologia historica. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Brno.
AHY	- Austrian History Yearbook. Center for Austrian Studies. Minneapolis MN.
AIEFCB	- Anuarul Institutului de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu”. Academia Română, Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu”. București.
AIAC	- Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca. (este continuat de AIIGB).
AIIAI/AIIX	- Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” Iași (din 1990 Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” Iași).
AIIGB	- Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” Cluj-Napoca. (continuă AIAC).
AIIN	- Anuarul Institutului de Istorie Națională. Cluj-Sibiu.
AISC	- Anuarul Institutului de Studii Clasice. Cluj.
AJPA	- American Journal of Physical Anthropology. The Official Journal of the American Association of Physical Anthropologist. Baltimore.
Alba-Iulia	- Alba-Iulia. Alba Iulia.
Aluta	- Aluta. Studii și comunicări - Tanulmányok és Közlemények. Sfântu Gheorghe.
AM	- Arheologia Moldovei. Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” Iași.
AMM	- Acta Moldaviae Meridionalis. Muzeul Județean Vaslui.
Anatolia Antiqua	- Anatolia Antiqua. L'Institut Français d'Études Anatoliennes d'Istanbul.
AnB	- Analele Banatului. Muzeul Național al Banatului (serie nouă). Timișoara.
Anistoriton	- Anistoriton / <i>Ανιστόριτον</i> . History and Archaeology Journal. Digital Journal (Grecia).

Lista abrevierilor

- Annales** - Annales. Économies, Sociétés, Civilisations. École des Hautes Études en Sciences Sociales. Paris.
- Antaeus** - Antaeus. Communicationes ex Instituto Archaeologico Academiae Scientiarum Hungaricae. Budapesta.
- AntAfr** - Antiquités africaines. Université de Provence. Paris.
- AnUB-ŞP** - Analele Universităţii din Bucureşti. Seria Ştiinţe Politice. Universitatea din Bucureşti.
- AO** - Arhivele Olteniei. Serie nouă. Institutul de Cercetări Socio-Umane. Craiova.
- Apulum** - Apulum. Acta Musei Apulensis. Muzeul Naţional al Unirii Alba Iulia.
- ArhMed** - Arheologia Medievală. Reşiţa. Cluj-Napoca.
- ArhVestnik** - Arheološki Vestnik. Inštitut za arheologijo. Ljubljana.
- Arts of Asia** - Arts of Asia. The Asian Arts & Antiques Magazine. Hong Kong.
- Astra Sabesiensis** - Astra Sabesiensis. Despărţământul Astra „Vasile Moga” Sebeş.
- AUASH** - Annales Universitatis Apulensis. Series Historica. Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia.
- Banatica** - Banatica. Muzeul de Istorie al judeţului Caraş-Severin. Reşiţa.
- BAR** - British Archaeological Reports (International Series). Oxford.
- BB** - Bibliotheca Brukenthal. Muzeul Naţional Brukenthal. Sibiu.
- BCH** - Bulletin de correspondance hellénique. L’Institut de correspondance hellénique d’Athenes. Atena.
- BCŞS** - Buletinul Cercurilor Ştiinţifice Studenteşti. Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia.
- BECh** - Bibliothèque de l’école des chartes. Revue d’érudition. Paris.
- BerRGK** - Bericht der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts. Frankfurt pe Main.
- BHAB** - Bibliotheca Historica et Archaeologica Banatica. Muzeul Banatului Timişoara.
- BJJ** - The British Journal of Sociology. London School of Economics and Political Science. University of London.
- BMA** - Bibliotheca Musei Apulensis. Muzeul Naţional al Unirii Alba Iulia.
- BOR** - Biserica Ortodoxă Română. Patriarhia Română. Bucureşti.
- Boabe de grâu** - Boabe de grâu. Revistă de cultură. Bucureşti.
- BR** - Budapest Régiségei. Budapesti Történeti Múzeum. Budapesta.
- Britannia** - Britannia: A Journal of Romano-British and Kindred Studies. Society for the Promotion of Roman Studies. Londra.
- Brukenthal** - Brukenthal. Acta Musei. Muzeul Naţional Brukenthal. Sibiu.
- BS** - Balkan Studies. Institute for Balkan Studies in Thessaloniki. Salonic.
- BSNR** - Buletinul Societăţii Numismatice Române. Bucureşti.
- BTh** - Bibliotheca Thracologica. Institutul Român de Tracologie. Bucureşti.
- BudRég** - Budapest Régiségei. Budapesti Történeti Múzeum. Budapesta.

CAC	- Central Asia and Caucasus. Institute for Central Asian and Caucasian Studies. Luleå (Sweden). Institute of Strategic Studies of the Caucasus. Baku (Azerbaijan).
Carpații	- Carpații: Vânătoare, pescuit, chinologie. Cluj.
Castrum	- Castrum. A Castrum Bene Egyesület Hírlevele. Budapesta.
CCA	- Cronica cercetărilor arheologice. București.
Cercetări arheologice	- Cercetări arheologice. Muzeul Național de Istorie a României. București.
Chronica	- Chronica: annual of the Institute of History. University of Szeged.
Cibinium	- Cibinium. Analele Muzeului Etnografic „ASTRA”. Complexul Muzeal „ASTRA”. Sibiu.
CN	- Cercetări Numismatice. Muzeul Național de Istorie a României. București.
CNA	- Cronica Numismatică și Arheologică. Foaie de informații a Societății Numismatice Române. București.
CP	- Classical Philology. A Journal Dedicated to Research in Classical Antiquity. Chicago.
Crisia	- Crisia. Culegere de materiale și studii. Muzeul Țării Crișurilor. Oradea.
Dacia	- Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie. Nouvelle série: Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. București.
Denarius	- Denarius. Slovenské národné múzeum - historické múzeum. Bratislava.
Der Unterwald	- Der Unterwald. Sebeș.
DolgCluj	- Dolgozatok az Erdély Nemzeti Múzeum Érem - és Régiségtárából. Kolosvár (Cluj).
EDR	- Ephemera dacoromana. Annuario dell'Accademia di Romania. Roma.
EHQ	- European History Quarterly. Sage Publications. New York.
EO	- Etnograficheskoye obozreniye. Institut etnologii i antropologii RAN. Moscova.
Erdély Múzeum	- Erdély Múzeum. Erdélyi Múzeum-Egyesület. Cluj-Napoca.
Études balkaniques	- Études balkaniques. Cahiers Pierre Belon. Association Pierre Belon. Paris.
European Archaeology	- European Archaeology/online. București.
FBW	- Fundberichte aus Baden-Württemberg. Stuttgart.
FI	- File de Istorie. Muzeul de Istorie Bistrița (continuată de <i>Revista Bistriței</i>).
FolArch	- Folia Archaeologica. Magyar Történeti Múzeum. Budapesta.
FUrb	- Forma Urbis. Roma.
Gasyrlar avazy	- Gasyrlar avazy. Ekho vekov. Kazan.
Germania	- Germania, Römisch-Deutscher Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts. Frankfurt am Main.
GM	- Golos minuvshogo. Federal'noye gosudarstvennoye byudzhethnoye obrazovatel'noye uchrezhdeniye vysshego obrazovaniya Kubanskiy gosudarstvennyy universitet. Krasnodar.
Godišnjak	- Godišnjak. Jahrbuch Knjiga. Sarajevo-Heidelberg.

Lista abrevierilor

HEI	- History of European Ideas. International Society for the Study of European Ideas. Londra.
Hierasus	- Hierasus. Muzeul Județean Botoșani.
Hiperborea Journal	- Hiperborea Journal. Societatea de Istorie Balcanică. București.
HOMÉ	- A Herman Ottó Múzeum Évkönyve. Miskolc.
HSCP	- Harvard Studies in Classical Philology. Harvard University. Cambridge (SUA).
IIER	- Issues in Educational Research. Western Australian Institute for Educational Research Inc. New South Wales, Australia.
IJESE	- International Journal of Environmental & Science Education. Kazan.
IJL	- International Journal of Linguistics. Makrothink Institute. Las Vegas.
IPH	- Inventaria Praehistorica Hungarie. Budapesta.
Istoricheskie	- Istoricheskie, filosofskie, politicheskie i yuridicheskie nauki, kulturologiya i iskustvovedenie. Voprosy teorii i praktiki. Tambov.
Izvestiya ASU	- Izvestiya. Altayskiy gosudarstvennyy universitet. Barnaul.
Jászkunság	- Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Egyesület. Szolnok.
JHE	- Journal of Human Evolution. Elsevier.
JRGZM	- Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums zu Mainz.
Közlemények	- Közlemények az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem - és Régiségtárából. Cluj.
KST	- Kazı Sonuçları Toplantısı. Ankara.
Kubaba	- Kubaba. Faculdade de Ciências Sociais e Humanas, Universidade Nova de Lisboa.
Lumea nouă	- Lumea nouă. București.
Lupta	- Lupta. Iași.
Mannus	- Mannus. Gesellschaft für Deutsche Vorgeschichte. Leipzig.
Maqarnas	- Muqarnas Online. An Annual on the Visual Cultures of the Islamic World. Cambridge.
Marisia	- Marisia. Muzeul Județean Târgu Mureș.
MCA	- Materiale și cercetări arheologice. București.
ME	- Memoria Ethnologica. Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Maramureș. Baia Mare.
MEFRA	- Mélanges de l'École française de Rome - Antiquité. Roma.
MEJSR	- Middle-East Journal of Scientific Research. International Digital Organization for Scientific Information. Deira, Dubai.
MFME	- A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Studia Archaeologica. Szeged.
Mir nauki	- Mir nauki, kulturni, obrazovania. Gorno-Altaysk.
MN	- Muzeul Național. Muzeul Național de Istorie a României. București
Mots	- Mots. Les langages du politique. ENS Editions. Paris.
Muzeológia	- Muzeológia a kultúrne dedičstvo. Univerzita Komenského v Bratislave.
Múzeum	- Slovenské národné múzeum. Bratislava.

Natura	- Natura. Revistă pentru răspândirea științei. București.
NK	- Národní knihovna: knihovnická revue. Národní knihovna České republiky. Praga.
Numizmatika	- Numizmatika. Slovenská numizmatická spoločnosť. Bratislava.
PA	- Patrimonium Apulense. Direcția Județeană pentru Cultură Alba. Alba Iulia.
PBF	- Prähistorische Bronzefunde. München.
PolSci	- Romanian Journal of Political Science. Societatea Academică din România. București.
Pontica	- Pontica. Muzeul de Istorie Națională și Arheologie. Constanța.
PQCS	- Philippine Quarterly of Culture and Society. University of San Carlos. Cebu.
PZ	- Prähistorische Zeitschrift. Deutsche Gesellschaft fuer Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte, Institut für Prähistorische Archäologie. Berlin.
Rațiunea	- Rațiunea. Revistă bilunară de liberă cugetare. București.
RB	- Revista Bistriței. Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud. Bistrița (continuă File de Istorie).
RES	- Review of European Studies. Canadian Center of Science and Education. Toronto.
RevHisto	- Revista de Historiografia. Instituto de Historiografía Julio Caro Baroja. Universidad Carlos III de Madrid.
RHA	- Revue historique des armées. Ministère de la Défense. Paris.
RHSEE/RESEE	- Revue historique du sud-est européen. Academia Română. București, Paris (din 1963 Revue des études sud-est européennes).
RI	- Revista de Istorie (din 1990 Revista istorică). Academia Română. București.
RIR	- Revista istorică română. Institutul de Istorie Națională din București.
RMM-MIA	- Revista muzeelor și monumentelor. Monumente Istorice și de Artă. București.
Romantisme	- Romantisme. Revue du dix-neuvième siècle. Editeur Armand Colin. Paris.
România liberă	- România liberă. București.
Rossiyskaya istoriya	- Rossiyskaya istoriya. Akademicheskii nauchno-izdatel'skiy, proizvodstvenno-poligraficheskiy i knigorasprostranitel'skiy tsentr Nauka. Moscova.
RRH	- Revue Roumaine d'Histoire. Academia Română. București.
RRSE	- Revista română de studii eurasiatice. Centrul de Studii Eurasiatice, Universitatea „Ovidius” Constanța.
SA	- Sociological Analysis. Oxford University Press. Oxford.
SAA	- Studia Antiqua et Archaeologica. Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.
SAI	- Studii și articole de istorie. Societatea de Științe Istorice și Filologice a RPR. București.
SArcheologiczne	- Sprawozdania Archeologiczne. Instytut Archeologii i Etnologii PAN. Cracovia.

Lista abrevierilor

Sargetia	- Sargetia. Acta Musei Devensis. Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva.
SC	- Studii și comunicări. Asociația Folcloriștilor și Etnografilor din județul Sibiu (din 1992 devine Studii și Comunicări de Etnologie).
SCB	- Studii și cercetări de bibliologie. Academia RPR. București.
SCIV(A)	- Studii și cercetări de istoria veche. București (din 1974, Studii și cercetări de istorie veche și arheologie).
SCN	- Studii și Cercetări de Numismatică. Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” București.
SJ	- Saalburg Jahrbuch. Bericht des Saalburg Museum. Mainz am Rhein.
SJAHSS	- Scholars Journal of Arts, Humanities and Social Sciences. Scholars Academic and Scientific Publishers (SAS).
SlovArch	- Slovenská Archeológia. Nitra.
SlovNum	- Slovenská numizmatika. Národný numizmatický komitet Slovenskej republiky a Archeologický ústav SAV. Nitra.
SM	- Svobodnaya mysl. Obshchestvo s ogranichennoy otvetstvennost'yu Politizdat. Moscova.
SMIM	- Studii și materiale de istorie modernă. Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” al Academiei Române. București.
SMIMed	- Studii și materiale de istorie medie. Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” al Academiei Române. București.
Socialismul	- Socialismul. București.
SP	- Studii de Preistorie. Asociația Română de Arheologie. București.
SS	- The Social Sciences. Western Social Association. Dubai.
Stâna	- Stâna. Revistă profesională și de cultură. Organ al oierilor din întreaga țară. Poiana Sibiului.
Steaua	- Steaua: literară, artistică și culturală. Uniunea Scriitorilor din România. Cluj-Napoca.
StudiaTC	- Studia Theologia Catholica. Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca.
StudiaUBBH	- Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Series Historia. Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca.
Studii	- Studii. Revistă de istorie. (din 1974 Revista de istorie și din 1990 Revista istorică). Academia Română. București.
Suceava	- Anuarul Muzeului Județean Suceava.
SUCH	- Studia Universitatis Cibiniensis, Serie Historica. Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu.
Syria	- Syria. Archéologie, art et histoire. Revue d'art oriental et d'archéologie. Institut français du Proche-Orient.
Századok	- Századok. A Magyar Történelmi Társulat folyóirata. Budapest.
TAD	- Türk Arkeoloji Dergisi. Ankara.
Telegraphul	- Telegraphul. București.
Terra Sebus	- Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis. Muzeul Municipal „Ioan Raica” Sebeș.
Thraco-Dacica	- Thraco-Dacica. Institutul Român de Tracologie. București.
Transilvania	- Transilvania. Centrul Cultural Interetnic Transilvania. Sibiu.

Tyragetia	- Tyragetia. Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei. Chișinău.
UPA	- Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie. Berlin.
Vestnik Moskovskaya	- Vestnik Moskovskaya gosudarstvennaya khudozhestvenno-promyshlennaya akademiya imeni S. G. Stroganova. Moscova.
Vestnik Omskogo	- Vestnik Omskogo universiteta. Seriya Istoricheskiye nauki. Omskij Gosudarstvennyj Universitet. Omsk.
Vestnik Tatarskogo	- Vestnik Tatarskogo gosudarstvennogo gumanitarno-pedagogicheskogo universiteta. Filologija i kul'tura. Kazan.
VI	- Voprosy istorii. Institut russkoy istorii Rossiyskoy akademii nauk. Moscova.
VF	- Voprosy filosofii. Izdatel'stvo «Nauka». Moscova.
VTT	- Veszprémi Történelmi Társaság és Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság kiadványa. Veszprém.
WASJ	- World Applied Sciences Journal. International Digital Organization for Scientific Information. Deira, Dubai.
Xenopoliana	- Xenopoliana. Buletin al Fundației Academice „A. D. Xenopol” Iași.
Ziridava	- Ziridava. Muzeul Județean Arad.